

Juhászné Bodrogi Marianna – Papházi Tibor

Tájékoztató a személyes gondoskodást végző személyek működési nyilvántartásáról

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 92./ E §-a alapján a szociális és gyermekvédelmi tevékenységet végző szakemberek törvényben meghatározott adatait be kell jelenteni a működési nyilvántartást (továbbiakban: nyilvántartás) vezető szervezetnek. A bejelentési kötelezettség a személyes gondoskodást főállásban végző személyek adataira vonatkozik. A nyilvántartást a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Salgótarjáni Képzési Központja vezeti.

2000-ben a módszertani intézmények az ország területén konferenciákat szerveztek a szociális intézmények vezetői és szakemberei számára, ahol a Szociális és Családügyi Minisztérium képviselője és a működési nyilvántartás vezetője tájékoztatást adott a 8/2000.(VIII.4.) és a 9/2000.(VIII.4.) SZCSM – a nyilvántartással kapcsolatos – rendeletek hatályba lépéséről és a rendeletek gyakorlati megvalósításáról.

A tervezet szerint is tekintélyes mennyiségű adat feldolgozása hosszabb időt igényelt, ezért az adatlapok beküldésére a nyilvántartást vezető országos ütemtervet dolgozott ki. A beküldési határidőt megyénként határozták meg.

A nyilvántartásba való bejelentés 2001. január 1-jétől jelent kötelezettséget a rendeletben meghatározott munkáltató (továbbiakban: munkahely), illetve az önbejelentésre kötelezett személyek részére.

Közel egy év alatt 2240 munkáltató jelentette be a szakdolgozókat, így elmondható, hogy az adatbázisban szereplő 30 172 fő mellett, az előzőekben jelzett számú munkahelyet is regisztráltak.

Az adatbázisból megyék szerinti, iskolai végzettség, munkahely, munkakör, szakképzettség, szakvizsga kötelezettség – és az állományból töröltek nyilvántartása alapján – készült listákból a következő statisztikai megállapítások tehetők.

Iskolai végzettség

Az iskolai végzettség alapján alap-, közép-, és felsőfokú végzettség szerint vannak nyilvántartva a személyek. A nyilvántartottak negyede 7615 fő (25%) alapfokú, valamivel több mint a fele, 16 498 fő (55%) középfokú, és ötöde 6059 fő (20%) felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

A beküldött megyei adatok vizsgálata alapján – az egyes megyéken belüli végzettség szerinti megoszlásokat figyelembe véve – a felsőfokú végzettségűek aránya a legalacsonyabb Zala (16,5%), Bács-Kiskun (17,2%) és Fejér (17,3%), legmagasabb Hajdú-Bihar (24,4%), Győr-

Moson-Sopron (24,1%) és Somogy (21,9%) megyékben. Megállapítható, hogy állami intézményekben a felsőfokú végzettségűek aránya valamivel nagyobb, míg a nem állami intézményeknél az alapfokú végzettségűek köréből kerültek többen a nyilvántartásba. A teljes létszám 95%-át állami intézmények foglalkoztatják. (A vonatkozó rendelet szerint a nyilvántartási kötelezettség nem terjed ki az egyházi intézményekben személyes gondoskodást végző személyekre.)

Iskolai végzettség alapján tagolva az ellátási formákat megállapítható, hogy az alapfokú végzettségűek közel kétharmada dolgozik az idősek és a fogyatékos személyek otthonaiban, valamint bölcsődékben. Középfokú végzettséggel a házi segítségnyújtásban és a gyermekotthonokban, a felsőfokú végzettségűek a gyermekvédelem területén dolgoznak magasabb arányban.

Nemek aránya

A nemek összevetése a végzettséggel azt az összefüggést mutatja, hogy 30 172 fő 93,3%-a nő, de a felsőfokú végzettséggel rendelkezőknek mindössze 84,9%-a. Az adatbázisban regisztrált férfiak számárányukhoz viszonyítva nagyobb arányban rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, mint a nők.

A nemek megyei megoszlását a foglalkoztatottság láthatóan nem befolyásolja: Nógrádban a férfiak aránya magasabb (7,9%), Tolnában kb. egyező (6,4%), míg Zalaiban alacsonyabb (3,6%), mint a listában lévők között a férfiak országos aránya (6,7%). (Elképzelhető, hogy a listák által nem dokumentálható más tényezők hatása – pl. munkanélküliség – kimutathatók lennének a férfiak nagyobb arányú megjelenésében a személyes gondoskodást végző személyek között. Ez azt jelentené, hogy a munkanélküliséggel jobban érintett területeken a férfiak igyekeznek megragadni olyan munkalehetőségeket is, amelyeket hagyományosan inkább nők látnak el. Jelen adatok alapján azonban ez csak hipotézis.)

Nemek tekintetében az intézményvezetők között a férfiak aránya valamivel magasabb (15,9%), mint amit a felsőfokú végzettségnél láttunk, míg a nők aránya az intézményvezetők között 84,1%.

Megyei arányok

A megyei bontásokat vizsgálva szembetűnő összefüggés nem állapítható meg. A legnagyobb arányban a szakdolgozók Budapesten foglalkoztatottak (4701 fő), mely a re-

gisztráltak 6,4%-a. A legtöbb munkahely is itt található, 365 intézmény kb. ugyanolyan arányban. (Összesen 2240 munkahely szerepel az adatbázisban.)

A 30 172 fő (100%) szociális szférában dolgozó közül legalacsonyabb a foglalkoztatottak részaránya Nógrád (710 fő, 2,4%), Tolna (857 fő, 2,8%) és Zala (869 fő, 2,9%) megyékben. Közülük viszont Nógrádban a munkahelyek részaránya ennél kisebb (1,4%), Tolnában kb. egyezik (2,6%), Zalában viszont magasabb (3,5%).

Fenntartó típusa

A bejelentő intézmények fenntartói 95%-a állami, csupán 5% nem állami fenntartású. Állami intézmények közé soroljuk például a központi költségvetési, az önkormányzatok által fenntartott intézményeket, nem állami intézmények például a non-profit szervezetek, a vállalkozások stb.

A nem állami fenntartású intézményekben dolgozók számarányukat tekintve jelentősebb arányban jelennek meg, a foglalkoztatottak között pl. 33% családok átmeneti otthonaiban, 31% nappali melegedőben, 20% hajléktalanok átmeneti szállásán, illetve 2-3%-os arányban az idősek klubjában, idősek otthonaiban, pszichiátriai betegek otthonaiban, fogyatékos személyek otthonaiban. A tájékoztató elkészítésének alapjául szolgáló adatbázisban pszichiátriai és értelmi fogyatékosok otthona esetén állami fenntartó nincs megjelölve. Felvetődik a kérdés, hogy valóban nincs ilyen típusú állami intézmény, vagy még nem regisztráltatták dolgozóikat, ezért nincs adat róluk.

A nem állami intézményekben dolgozók legmagasabb arányban Hajdú-Bihar (11,6%), Szabolcs (10,7%) és Pest (7,9%) megyékben találhatók, míg csaknem teljesen állami intézmények vannak Vas, Veszprém és Nógrád megyékben.

Szakképzettség

A szakképzettség szerinti megoszlásnál megfigyelhető, hogy a nyilvántartásban 36 538 fő szerepel (ellentétben a 30 172 regisztrált dolgozóval), feltehetőleg azért, mert a regisztráltak között többen két vagy több szakképzettséggel rendelkeznek.

Az iskolai végzettség fokozatain belül a szakképzettségek – a felhasznált adatlapnak megfelelően – nem valamilyen kód szerint összevonva voltak rögzíthetőek. A szakképzettség formáinak magas száma miatt általánosságban lehet a szakképzettségek megoszlásairól beszélni. Megállapítható, hogy az alap és középfokú végzettségük körében – természetes módon – az ápoló és gondozó képzettsé-

gűk jelennek meg a legnagyobb arányban (pl. szociális gondozó és ápoló, csecsemő és gyermekgondozó), míg a felsőfokú

végzettségük között elsősorban pedagógusok (pl. óvónő, tanár) és szociális munkások találhatók.

A szakképzettség szerinti vizsgálatok alapján a 30 172 fő legnagyobb része, mint már az iskolai végzettségénél is látható volt, a szakellátás területein tevékenykedik, elsősorban az időskorúak ellátásának valamilyen területén (pl. az időskorúak otthonában 22,3%). Ugyancsak jelentős a

bölcsődékben dolgozók száma (17,5%). Az alapellátás ezzel szemben a bejelentések szerint kevesebb főt foglalkoztat: az étkeztetés, házi segítségnyújtás és családsegítés együtt sem éri el a személyes gondoskodást végző személyek 10%-át.

Munkakörök

A munkakörök tekintetében is: az alap- és középfokú végzettségűek között elsősorban gondozó és ápoló munkaköröket találunk, a felsőfokú végzettségűek körében a vezetők találhatók legnagyobb arányban. (Ennek ellenére az alapfokú végzettségűek között is találhatók vezető beosztásúak, pl. 11 fő intézményvezető.)

A munkakörök száma jóval száz fölött van, ami statisztikailag szinte kezelhetetlen. Megállapítható, hogy a nyilvántartásba vett dolgozók legnagyobb része valamilyen ápolói illetve gondozói munkakört lát el, ezután a vezetői munkaköröket betöltők következnek 10% alatti arányban, majd a nevelői, pedagógiai munkát végzők. Természetesen számos egyéb, nem szakirányú, pl. jogász vagy orvosi munkakör is adódik a személyes gondoskodást végző intézményekben, ezek aránya azonban az összességben százalékosan alig kifejezhető.

A szociális szakvizsga letételének kötelezettségére vonatkozó adatok:

A nyilvántartás létrehozásának egyik célja a szakvizsgára kötelezett személyek, illetve a szakvizsga kötelezettség teljesítésének nyilvántartása. Megállapítható, hogy 3174 fő jelenleg azoknak a száma, akik a személyes gondoskodást végző személyek közül szakvizsgára kötelezettek. Ez a létszám az összes nyilvántartott személy 10,5%-a.

A szakvizsgára kötelezettek között 1148 intézményvezető, 726 szakmai vezető, és 363 klubvezetői munkakörben nyilvántartott személy található. Legtöbben az idősok ellátásából (közel 40%), a bölcsődékből, a gyermekotthonokból és a gyermekjóléti szolgálatokból együttesen kb. 25% kötelezettek szakvizsga letételére.

A nyilvántartottak 20%-a felsőfokú végzettségű, közülük 58% kötelezett szakvizsgára, a középfokú végzettségűek aránya 55%, ebből 39% kötelezett a szakvizsga letételére. Az alapfokú végzettségűek aránya 25% a regisztráltak körében, 3% számára kötelező a szakvizsga megszerzése. Az adat megdöbbentő, hiszen a szakvizsgát legkésőbb 2005. december 31-ig kötelesek letenni, azonban szakvizsgát csak az tehet, aki felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A nemek szerinti megoszlások tükrében a férfiak számánál nagyobb, a nők pedig kisebb mértékben kötelesek szakvizsgát tenni.

A megyék közt a szakvizsga kötelezettség tekintetében lényeges eltérések nem figyelhetők meg: kb. ugyanolyan arányban kötelesek az egyes megyékben dolgozók szakvizsgát tenni, mint amilyen arányban a nyilvántartottak összessége megoszluk a megyék között.

Állami/nem állami intézményben való nyilvántartás szerint az állami intézményekben dolgozók valamivel nagyobb arányban kötelezettek szakvizsgát tenni, mint a nem állami szféraként nyilvántartott munkahelyeken dolgozók.

A működési nyilvántartásból törölt személyek megoszlásuk szerint

A nyilvántartási rendszerből törlésre beküldött személyek adatait a törlés okának feltüntetésével dolgoztuk fel. A jelenleg 30 172 személyt tartalmazó állományból 939 fő törlését jelezték közel egy év alatt.

Nyugdíjazás miatt 57 személy került ki az adatbázisból, ebből 5 fő rokkantnyugdíjazás miatt. Tevékenységi kör változást 136 személy esetén, munkahelyváltozást pedig 730 szakdolgozó esetében jeleztek, mely jelzi a terület fluktuációját. 15 fő elhalálozás, egy dolgozó eltiltás miatt került ki a rendszerből.

A működési nyilvántartást vezető tapasztalatai az eltelt egy év alapján

2001. évtől folyamatosan bővül a nyilvántartási rendszer, de nem teljes.

A működési nyilvántartás bevezetését megelőzően – mint azt a tájékoztató elején is jeleztük – a SZCSM és a nyilvántartó képviselője a módszertani intézmények által szervezett konferenciákon tájékoztatták az érintetteket a nyilvántartáshoz kapcsolódó feladatokról és az adatlapok beküldésének regionálisan meghatározott határidejéről. A kijelölt határidők ellenére az intézmények jelentős része késve küldte el az adatlapokat, ezért az adattöröltetés lassította a nyilvántartásba vétel visszaigazolását. A személyes gondoskodást végző szakdolgozók akkreditált továbbképzéseinek részvételéhez szükséges a működési nyilvántartási szám használata, ezért jelent problémát a hiánya.

A feldolgozás során tapasztalható volt, hogy a beérkezett adatlapokat (kb.30%) pontatlanul, hiányosan töltötték ki, mely adatok korrekciója jelentős időt vett igénybe.

A munkáltatók több esetben csak a bejelentési kötelezettségnek tettek eleget, az adatokban bekövetkezett változásokról azonban nem küldtek jelzést. Mindez problémát okoz abban az esetben, ha a szakdolgozó munkahelyet vált. Az új munkáltatónál csak akkor tudjuk nyilvántartásba venni a dolgozót, ha a korábbi munkáltató törölteti az adatokat a nyilvántartás intézményére vonatkozó részéből. (Az adatlapok a 8/2000. (IV.4.) SZCSM rendelet mellékleteiként megtalálhatók.)

Kisebbségi intézményektől jelzések érkeztek, hogy nem rendelkeznek a Minisztérium hivatalos lapjával, ezért nem követik folyamatosan a jogszabályi változásokat. A fentiek ismeretében számolnunk kell azzal az eshetőséggel, hogy bizonyos intézmények, bár a jogszabály előírja, mégsem tesznek eleget a bejelentési kötelezettségnek.

Ezúton is felhívjuk a terület munkáltatóinak figyelmét a bejelentési kötelezettségre!

A működési nyilvántartással kapcsolatban felvilágosítást kaphatnak:

Levelelm: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet
Képzési Központ

Továbbképzési és Szakvizsga osztály
3100 Salgótarján, Kossuth u.8.

Telefon: Kiss Erika 32/416-833, 157 mellék